

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม มีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยสรุป ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน
2. เพื่อหาประสิทธิภาพหลักสูตรเสริมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย และพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน มีขั้นตอนการวิจัย 4 ตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเสริม ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม แล้วจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นความต้องการจำเป็น (Need Assessment) สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาเอกชน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม นำข้อมูลพื้นฐานมาเขียนเป็นเค้าโครงหลักสูตรเสริม และการประเมินเค้าโครงหลักสูตรเสริม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องของเค้าโครงหลักสูตรเสริม โดยใช้แบบประเมินเค้าโครงหลักสูตรเสริม จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วนำผลการประเมินที่ได้ และข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขเค้าโครงหลักสูตรเสริมให้สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม โดยนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลอง ทำการทดลองโดยใช้แผนการทดลองแบบ Pre-Test – Post-Test Control Group Design แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ กับ พฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม หลังการทดลอง ด้วยการหาค่า

สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และเปรียบเทียบ
เจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม
(กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) ด้วยการใช้สถิติ
การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance: ANCOVA)

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินโดยให้นักเรียน
ที่เข้าร่วมการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ประเมินผลการเรียนรู้ เมื่อการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม
การเรียนรู้สิ้นสุดลง และร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องมีการแก้ไขปรับปรุง ผู้วิจัยสรุป
ประเด็นที่ กลุ่มทดลองมีความเห็นสอดคล้องกันแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมให้
สมบูรณ์ขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยม
ศึกษาเอกชน ประกอบด้วย หลักการ และเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริม
วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม แผนการดำเนินกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการจัดกิจกรรม
และการวัดผล และประเมินผล นอกจากนี้ ยังมีเอกสารประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร
เสริมสำหรับครู และนักเรียนที่ใช้หลักสูตรเสริม

ผลการตรวจสอบเอกสารหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วย การประเมิน
ความเหมาะสมของเค้าโครงหลักสูตรเสริม และความสอดคล้องของเค้าโครงหลักสูตรเสริม พบว่า
เค้าโครงหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเค้าโครงหลักสูตรมีความสอดคล้อง
กันทุกองค์ประกอบมีค่าตั้งแต่ 0.6 ถึง 1.0 และอยู่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกองค์ประกอบ

ผลการปรับปรุงหลักสูตรเสริมก่อนนำไปทดลองใช้ ได้ปรับปรุงในส่วนของหลักการ
และเหตุผลโดยเพิ่มเติมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงภาษาที่ใช้ในหลักสูตรเสริม ปรับ
จุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละแผนการดำเนินกิจกรรมให้กระชับ และสามารถวัดผล และประเมิน
ผลได้อย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลาที่ใช้จัดสื่อการจัดกิจกรรมให้
น่าสนใจ ผู้วิจัยปรับปรุงจนได้หลักสูตรเสริมที่พร้อมจะนำไปทดลองใช้

2. ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

ผลการนำหลักสูตรเสริมไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนวชิราวุธได้ผลดังนี้

2.1 เจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน หลังการทดลองมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.2 นักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) มีเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าสถิติสูงกว่ากลุ่มควบคุม หากพิจารณาเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเป็นรายด้าน พบว่า

2.2.1 ความมีวินัย และความประหยัดของนักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) มีเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าสถิติสูงกว่ากลุ่มควบคุม

2.2.2 ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร นักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) มีเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

2.3 นักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) มีพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน หากพิจารณาพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนเป็นรายด้าน พบว่า

2.3.1 ความมีวินัย นักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) มีพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าสถิติสูงกว่ากลุ่มควบคุม

2.3.2 ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด และความขยันหมั่นเพียร นักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) มีพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

2.4 ผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรเสริมโดยนักเรียน จากการประเมินความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของหลักสูตรเสริมในประเด็นเนื้อหา วิธีการสอน และกิจกรรม สื่อการจัดกิจกรรม และข้อเสนอแนะ นักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) ทุกคนมีความเห็นว่าหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมในทุกประเด็น แต่มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดกิจกรรมเน้นหนักการเพิ่มในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรเสริม

1.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริม พบว่า มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริม 4 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตรเสริม 3) การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม 4) การปรับปรุงหลักสูตรเสริม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวทางการพัฒนาใด ๆ ก็ตามจำเป็นต้องมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำความต้องการนั้น ไปสู่การวางแผน การดำเนินการตรวจสอบ และการประเมินผลการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 16-17) ที่ให้ความเห็นว่า ระบบการร่างหลักสูตร มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ระบบการร่างหลักสูตร 2) ระบบการใช้หลักสูตร และ 3) ระบบการประเมินหลักสูตร และยังคล้ายคลึงกับงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน ได้แก่ พรชัย หนูแก้ว (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้าง พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา พบว่า การพัฒนาหลักสูตรทำตามรูปแบบของ การวิจัย และพัฒนามี 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การทดลองใช้ หลักสูตร และการประเมิน และปรับปรุงหลักสูตร ส่วนงานวิจัยของ วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณใน กระบวนการพยาบาล พบว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมตามรูปแบบการวิจัย และพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ การศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรเสริม การตรวจสอบประสิทธิภาพ หลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริม ส่วนงานวิจัยของ ศิริพงศ์ เสาวภายน (2545, หน้า 137) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง ของตำรวจชุมชน พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมีการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจ ข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร และ การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม และงานวิจัยของกนกนุช วสุธารัตน์ (2548, หน้า 118) ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์แห่งตนสำหรับนักศึกษา พยาบาล พบว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การศึกษา ความฉลาดทางอารมณ์แห่งตนสำหรับนักศึกษาพยาบาล การออกแบบหลักสูตร การประเมิน ประสิทธิภาพของหลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

1.2 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมยังพบอีกว่า หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรเสริมที่จะต้องมีความเข้มแข็งทางวิชาการ เนื้อหาวิชาที่ใช้จึงค่อนข้างลึก และกว้าง จึงควรจัดให้มีกิจกรรม การสอน ที่หลากหลาย เช่น การใช้กระบวนการกลุ่ม การระดมสมอง การอภิปรายกลุ่มย่อย กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมติ การโต้แย้ง การสร้างความตระหนัก การจัดกรอบมโนทัศน์ การทำโครงการ

และการเรียนรู้ขั้นทั้งสี่ของอริยสัจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การสอนคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเรื่องของนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้จำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมให้กับนักเรียนได้ปฏิบัติเพื่อสื่อไปถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม ต้องอาศัยเทคนิควิธีการถ่ายทอดที่หลากหลายรูปแบบเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจ และต้องใช้ระยะเวลาอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพเออร์โด (Piirto, 1994, pp.378 – 400 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 82) ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนั้นต้องใช้หลักสูตรพิเศษ โดยเฉพาะ และต้องประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย สอดรับกับแนวคิดของ คลาร์ก (Clark, 1997, pp. 318 – 319 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 83) ที่กล่าวว่า ต้องใช้กลยุทธ์ในการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาหลักสูตร และใช้เทคนิคการสอนที่สามารถกระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่องไม่น่าเบื่อ เทคนิคการสอนทั้งหมดเป็นกระบวนการพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลการี สาเมาะ (254, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของวิธีสอนต่างวิธีที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนไทยมุสลิม พบว่า นักเรียนไทยมุสลิมที่เรียนโดยใช้นิทานและการอภิปรายกลุ่มมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการเรียนโดยใช้ตัวแบบ และการอภิปรายกลุ่ม ก็มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน

ส่วนงานวิจัยของ อุไร อินยารักษ์ (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการจัดการสอนวิธีบทบาทสมมติ และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษา พบว่านักศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความสามัคคีสูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านงานวิจัยของสมจิต ห่อทอง (2543, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การศึกษาความรับผิดชอบปัญหา และแนวทางแก้ไขของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนพระโขนงวิทยา พบว่า นักเรียนที่ใช้บทบาทสมมติ และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง ส่วนงานวิจัยของ จิราพร แสงนิรันดร์ (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาผลการสอนโดยใช้เทคนิคผสมผสานเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลวัดดลาง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคแบบผสมผสานมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการสอน โดยใช้เทคนิคการสอนแบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลงานวิจัยของ สุทธิพร บุญส่ง (2542, บทคัดย่อ) ศึกษารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบสำหรับนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลมีประสิทธิภาพในการสร้างคุณลักษณะ ได้ ตามแนวทาง

อัตลักษณ์ศึกษา (Charter Education) ด้วยการบูรณาการแนวคิด และเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดของการร่วมมือกันพัฒนานิย (Cooperative Discipline) แนวคิดวิธีการระบบคู่สัญญา (Contract System) แนวคิดของวิธีกระจ่างนิยม (Value Clarification) แนวคิดวิธีการปรับพฤติกรรม (Behavioral Modification) แนวคิดของการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือกัน การเรียนรู้ (Concept Mapping) โดยการจัดเป็นขั้นตอนการสอน และแผนการสอนทั้งสิ้น 6 ขั้นตอน เมื่อเปรียบเทียบระดับคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะความรับผิดชอบ และระดับคะแนนเฉลี่ยของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาภายหลังการใช้รูปแบบการสอน พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม และพบการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะความรับผิดชอบ และคะแนนเฉลี่ยการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง ในการศึกษา ระยะที่ 2 และระยะที่ 3 พบการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของคะแนนเฉลี่ยคุณลักษณะความรับผิดชอบ และคะแนนเฉลี่ย การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งในการศึกษาระยะที่ 2 และ 3 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่กระตือรือร้นและให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะกิจกรรมพัฒนาสังคม นอกจากนั้น นักศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า ตนเองมีความรับผิดชอบมากขึ้น และคู่สัญญาซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองของ นักศึกษาระบุว่า นักศึกษามีความรับผิดชอบมากขึ้น ครูผู้สอนเห็นว่ารูปแบบการสอนมีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาได้

1.3 ผลการทดลองยังพบอีกว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมเป็นการจัด กิจกรรมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนให้เป็นผู้กระทำ (Active Learning) และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Self-Directed Learning) ทำให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และพฤติกรรม การมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน สอดคล้องแนวคิดของ จอร์นสัน และจอร์นสัน (Johnson & Johnson, 1994, p. 60) ที่กล่าวว่า การเข้ากลุ่มฝึกอบรมโดย การเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ได้มีการไตร่ตรอง ได้มีการใช้ทักษะการทำงานกลุ่มต่าง ๆ สามารถช่วยสร้าง และพัฒนากระบวนการในการเปลี่ยนความเข้าใจ การรู้คิด (Cognitive) เจตคติ (Attitude) และ รูปแบบพฤติกรรม (Behavioral Pattern) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของ จีรวัดน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ (2538, หน้า 283) กล่าวถึง ยุทธวิธีในการเปลี่ยนแปลงเจตคติว่า การมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติจริง (Active Participation) มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ เจตจำนง และพฤติกรรมได้มากกว่าการมีส่วนร่วมเฉย ๆ โดยที่ไม่ได้ทำอะไรเลย (Passive Participation) เช่น การมีส่วนร่วมในการแสดงพฤติกรรม การร่วมอภิปราย การแสดงบทบาท การมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้บุคคลมีประสบการณ์ตรง มีความเชื่อถือข้อมูลที่ได้รับใหม่ และเกิดความเชื่อมั่นในสิ่งที่เรียนรู้ เช่นเดียวกับแนวคิดของ สุพัฏฐา อินล้าพูล (2544, หน้า 76) ที่กล่าวว่า

การร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้ มีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสืบเนื่องมาจากการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนแนวคิดของ ทอร์แรนซ์ และเดวิด (Torant & Devid, n.d. อ้างถึงใน สุกัญญา ศรีสาคร, 2547, หน้า 205) กล่าวว่า การศึกษาที่มุ่งให้นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าคิด กล้าแสดงออกจะช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านความคิดที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถตรวจสอบได้หรือสามารถนำมาวิเคราะห์ และแยกแยะประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังที่เดวิดได้กล่าวไว้ว่า การค้นพบความคิดของตนเองที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง และจากกลุ่มจะมีประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ทักษะของตนเองใน การแก้ปัญหาในขั้นตอนต่อไป ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาได้มากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือ หรือการบอกโดยตรงจากครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศว์ปรารมย์ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียนมัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในอดีตครูเป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน การสอน การดำเนินการสอน และการวัดผลประเมินผล รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันครูเป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนมีส่วนร่วมในระหว่างดำเนินการทำกิจกรรมการเรียน การสอน รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในอนาคต มีดังนี้ ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการวางแผนการสอน ร่วมเสนอความต้องการร่วมกัน ค้นคว้าหาข้อมูลที่ต้องการเรียน มีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และมีการปรับเปลี่ยนบทบาท ผลการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทุกขั้นตอน ครูเปลี่ยนแปลงบทบาทผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและนักเรียนเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ครู และนักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน ผลการสังเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากการพัฒนามือถือประกอบ ดังนี้ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดความต้องการ ร่วมปฏิบัติ เปลี่ยนแปลงบทบาท และร่วมประเมินผล

1.4 ผลการประเมินเค้าโครงหลักสูตรตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมิน

ความเหมาะสม และความสอดคล้องของเค้าโครงหลักสูตรเสริม พบว่า ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมมีค่าระหว่าง 4.10 ถึง 4.70 หมายถึง องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์กำหนดไว้ คือ มากกว่าหรือเท่ากับ 3.50 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 117) ส่วนความสอดคล้อง พบว่า มีค่าระหว่าง 0.6 ถึง 1.0 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ

มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ทุกค่า หมายถึง ค่าโครงของหลักสูตรเสริมสอดคล้องกับการพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ทุกประเด็น (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2539, หน้า 95) และยังพบอีกว่าผลการประเมินคุณภาพของแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน ที่ประกอบด้วยแบบประเมินเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน และแบบประเมินพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน เครื่องมือทั้งฉบับได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแบบอัลฟาเท่ากับ 0.92 หมายความว่า เครื่องมือที่สร้างขึ้นได้เกณฑ์คุณภาพตามที่กำหนดไว้ สามารถนำมาประเมินเจตคติ และพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนได้อย่างเที่ยงตรง และมีความเชื่อมั่นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริม

2.1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนหลังการทดลอง พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกคู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และยังพบอีกว่า ความสัมพันธ์ของเจตคติกับเจตคติแต่ละด้าน และพฤติกรรมกับพฤติกรรมแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกทุกคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เช่นกัน แสดงว่า หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนอันจะส่งผลต่อพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนให้เป็นไปในทางบวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์นั้น ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนเจตติก่อนจึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของวิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544, หน้า 146) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล พบว่า หลังจากการใช้หลักสูตรเสริม นักศึกษาพยาบาลมีเจตคติในทางบวกต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลให้นักศึกษามีความสนใจ ตั้งใจเรียน ทำให้การทดลองใช้หลักสูตรเสริมประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราชันย์ บุญธิมา (2541, บทคัดย่อ) อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 82) พบว่า เจตคติต่อการเรียนของนักเรียนมีอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อผลสำเร็จของนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ส่วนงานวิจัยของระพีพร คงประเสริฐ (2540, บทคัดย่อ) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่องานแนะแนวและปัญหาของนักเรียนกับการปฏิบัติงานแนะแนวของครูประจำชั้นในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า เจตคติต่องานแนะแนวสามารถทำนายการปฏิบัติงานแนะแนวของครูประจำชั้นได้ด้วยสมการเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านงานวิจัยของพุทธิพงษ์ บุญชู (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมสุขศึกษา ร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคม จากผู้นำนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิปากขอ ของนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดตรัง พบว่า การนำแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพมาประยุกต์ใช้ ร่วมกับการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากผู้นำนักเรียน สามารถทำให้นักเรียน ประถมศึกษา เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกันโรคพยาธิปากขอได้ และผลงานวิจัยของ ณัญญา มูลประหาร (2546, หน้า 84) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่องาน ความเชื่ออำนาจในตน บรรยากาศ องค์การกับการมีส่วนร่วมในงานของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม พบว่า เจตคติต่องานมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมในงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนหลังจัดผลของความแตกต่างก่อนการทดลอง (Pre-Test) ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าสถิติโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ยังพบอีกว่า ด้านความมีวินัย และด้านความประหยัด นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าสถิติสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มทดลองได้รับการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรเสริมเป็นระยะเวลาหนึ่งจึงทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ในเชิงบวก ซึ่งถือได้ว่าหลักสูตรเสริมนี้มีประสิทธิภาพที่จะพัฒนาเจตคติของนักเรียนได้ ทำให้นักเรียนมีแนวโน้มที่จะเห็นคุณค่า และความสำคัญของการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม อันจะส่งผลต่อพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนที่มีการพัฒนาเพิ่มสูงขึ้นในระดับที่น่าพอใจ สอดคล้องกับ ทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969, p. 32) กล่าวว่า จริยธรรมสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ ถ้าได้รับการส่งเสริม และฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เอลลิส และไวท์เลย์ (Ellis & Whiteley, 1979, p. 44 อ้างถึงใน วัลลภา จันทร์เพ็ญ, 2544, หน้า 260) กล่าวว่า เมื่อบุคคลต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็สามารถทำได้โดยการปรับเปลี่ยนความคิดหรือความรู้สึกลงของตนเอง และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ งามจิต พงษ์พิสุทธิบุปผา (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียน โครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ และเจตคติต่อพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรของการทดสอบก่อน และหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนงานวิจัยของหัตยา สารสิทธิ์ (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้ชุดการสอนเพื่อพัฒนาความมีระเบียบวินัยของนักเรียน พบว่า ระดับเจตคติของนักเรียนที่ได้รับ

การสอนโดยใช้ชุดการสอนจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยก่อนได้รับการสอนอยู่ในระดับ
ก่อนข้างสูง และหลังได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนแล้ว นักเรียนมีเจตคติอยู่ในระดับสูง
ระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยของนักเรียนก่อนได้รับการสอนอยู่ใน
ขั้นที่ 4 หลังจากได้รับการสอนนักเรียนมีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 5 และมี
ความพึงพอใจในชุดการสอนอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ส่วนงานวิจัยของดวงใจ อินทร์จันทร์
(2543, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในการจัด
การขยะโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า
หลังทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนเจตคติในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนเข้าร่วม โปรแกรม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านงานวิจัยของสุพัตรา อ้นลำพูล (2544, บทคัดย่อ)
ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นปวช. 2
วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม พบว่า การเรียนด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนมีเหตุผล
เชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบอยู่ในระดับ 3
ยึดผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ โดยระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย
ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบของนักเรียนก่อนใช้กิจกรรม และหลังการใช้กิจกรรมกลุ่ม
สัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังใช้กิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ส่วนงานวิจัยของจันทิพา สุริยนต์ (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนา
การเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วน และร้อยละ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการเรียนรู้
แบบร่วมมือกันของนักเรียน โรงเรียน โพนแพงพิทยาคม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม พบว่า
จากการจัดการเรียน การสอนแบบร่วมมือกัน นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำงาน มีความเชื่อมั่น และ
ภูมิใจในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น มีทักษะการทำงานกลุ่ม มีความรับผิดชอบรวมทั้งมีเจตคติ
ที่ดีต่อวิชาเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้งานวิจัยของ ศิริพงษ์ เสาวภาชน
(2545, หน้า 139) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับ
ความขัดแย้งของตำรวจชุมชน พบว่า ก่อนทำการทดลอง กลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองมี
ความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งไม่ต่างกัน แต่หลังจากการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลอง
มีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งสูงกว่ากลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองยังมีพัฒนาการ
สูงขึ้น และงานวิจัยของ อรพรรณ ดวงสีโส (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการสอน
โดยใช้โครงการ เพื่อส่งเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี พบว่า หลังการทดลองใช้
โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนเจตคติในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่าก่อนเข้าร่วม
โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนเมื่อจัดผลของความแตกต่างก่อนการทดลอง (Pre-Test) ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่มเป็นรายด้าน ผลปรากฏว่า ด้านความมีวินัย นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าสถิติสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหลักสูตรเสริมนี้มีประสิทธิภาพสามารถที่จะพัฒนาพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนให้มีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้น นั่นคือ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีวินัยไปในทางที่ดีขึ้น ถือเป็นพื้นฐานสำคัญ ของการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนในด้านอื่น ๆ ที่จะพัฒนาเพิ่มสูงขึ้นในระดับที่พึงประสงค์ต่อไป สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540, หน้า 41) ที่ให้แนวคิดว่าจะต้องพัฒนาจริยธรรมหลักแล้วจริยธรรมอื่น ๆ ก็จะพัฒนาด้วยในลักษณะของความสัมพันธ์ อาศัย เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน หรือการบูรณาการจริยธรรมนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพรชัย หนูแก้ว (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา พบว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยหลังการทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มทดลองมากกว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มควบคุม และพฤติกรรมประชาธิปไตย หลังการทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มทดลองมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนงานวิจัยของคำนิง อยู่เลิศ (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเสวตฉัตร เขตคลองสาน กรุงเทพฯ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบด้านการเรียนดีกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ส่วนงานวิจัยของ อัจฉรีย์ ศรีไตรรัตน์ (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลองที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์จริงใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลองที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริตมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านงานวิจัยของพิชญ์ ขำมา (2543, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ของเด็กรวยอนุบาลโดยใช้การอภิปรายเพื่อแก้สถานการณ์ที่มีข้อขัดแย้งทางจริยธรรมในนิทานที่มีสองแพร่ง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนจริยธรรมทางสังคมด้านความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนงานวิจัยของ ดาวใจ อินทร์จันทร์

(2543, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในการจัดการขยะโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้มีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า หลังทดลองใช้โปรแกรม นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งงานวิจัยของวัลลภา จันทร์เพ็ญ (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม ของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตาม แนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา พบว่า การใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการปรับ พฤติกรรมทางปัญญา นักศึกษากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมในระยะ เส้นฐาน ระยะทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักศึกษา กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างจากนักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านงานวิจัยของ ชิตีมา จักรเพชร (2544, หน้า 57) ศึกษาผลของ ชุดการแนะแนวที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุเหร่า แสนแสน กรุงเทพมหานคร พบว่า ก่อนทำการทดลอง กลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองมีความสามารถ ในการจัดการกับความขัดแย้งไม่ต่างกัน แต่หลังจากการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีความสามารถ ในการจัดการกับความขัดแย้งสูงกว่ากลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองยังมีพัฒนาการสูงขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ อรพรรณ ดวงสีโส (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการสอนโดยใช้ โครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตำบลบัว จังหวัดราชบุรี พบว่า หลังการทดลองใช้โปรแกรม นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเข้าร่วม โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการเปรียบเทียบเจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เอกชนเมื่อจัดผลของความแตกต่างก่อนการทดลอง (Pre-Test) ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการเรียน ด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มทดลอง) กับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยหลักสูตรเสริม (กลุ่มควบคุม) พบว่า เมื่อเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนทั้งสองกลุ่มเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้ ด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีเจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน ส่วนผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านผลปรากฏดังนี้ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความประหยัด และด้านความขยันหมั่นเพียร นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรม การมีคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกันอาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาทั้งสองกลุ่ม นั้นมีขนาดเล็ก และผลจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้สมาชิกทุกหน่วยมีโอกาสถูกเลือกมาเท่า ๆ กัน ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาทั้ง

สองกลุ่มมีพื้นฐานแตกต่างกัน โดยนักเรียนในกลุ่มทดลองมีพื้นฐานการเรียนรู้ และพฤติกรรมดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม จึงทำให้ผลการทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-Test) ของกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยสูง ส่งผลให้การทดสอบหลังการทดลองมีผลไม่แตกต่างกับก่อนการทดลอง และกับกลุ่มควบคุมในหลายประเด็น อีกทั้งระยะเวลาการทดลองใช้หลักสูตรเสริมนี้ที่มีระยะเวลาสั้น ผลการทดลองระหว่างก่อน และหลังการใช้หลักสูตรเสริมจึง ไม่แตกต่างกันมากนัก สอดคล้องกับคณะกรรมการการศึกษาการประเมินผลระดับชาติ แคปป่า (Kappa, 1971, pp. 27-30 cited in Brady, 1990, pp. 159-160) ที่กำหนดเกณฑ์ในการปฏิบัติจริง (Practical Criteria) ด้านระยะเวลา (Timeliness) ว่า การประเมินควรจะมีระยะเวลาที่เหมาะสม ความเป็นไปได้ในการประเมินจะมีคุณค่าน้อย ถ้าทำในช่วงเวลาสั้น หรือนานเกินไป จึงควรกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมที่จะทำการประเมิน และสอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger, 1973, p. 61) ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับความคลาดเคลื่อนว่า กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กความผิดพลาดจะมาก ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่ความผิดพลาดจะน้อย สอดรับกับงานวิจัยของสุวิมล ว่องวานิช (2542, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็น ในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านผลการวิจัยเกี่ยวกับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ พบว่า ขนาดของกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กับประเภทของกลุ่มตัวอย่าง หากเป็นการศึกษาในกลุ่มนักเรียน ส่วนใหญ่ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดมากกว่า 600 คน ในกลุ่มของครูอาจารย์ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาด 101-300 คน และ 301-600 คน สำหรับการวิจัยในกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาด 301-600 คน ส่วนงานวิจัยของเครือจิต ศรีบุญนาค (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาเจตคติต่อเพลงพื้นบ้านอีสานของนักศึกษาสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเขตอีสานใต้ พบว่า การเปรียบเทียบเจตคติต่อเพลงพื้นบ้านอีสาน เมื่อจำแนกตามเพศ สถานศึกษา และเวลาที่สนใจ เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของเจตคติต่อเพลงพื้นบ้านอีสานรายด้าน และรายคู่พบว่า เพศ สถาบันที่ศึกษา และระยะเวลาที่รู้จักเพลงพื้นบ้านอีสานมีอิทธิพลต่อเจตคติต่อเพลงพื้นบ้านอีสานอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 นอกจากนั้น วิเชียร อินทรสมพันธ์ (2546, หน้า 194) ให้ข้อเสนอแนะในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับครูมัธยมว่า ควรจัดการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ในช่วงของการปิดภาคเรียน เนื่องจากเป็นหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกทักษะปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การที่ครูว่างจากภาระการสอนจะทำให้ครูได้ปฏิบัติการบูรณาการจริยธรรมได้ผลดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของกรมวิชาการ (2545, หน้า 64) ในการจัดทำคู่มือพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรมระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาว่า ควรฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัย

ส่วน รัตติกรณ์ จงวิศาล (2543, หน้า 121) ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติในงานวิจัยเรื่อง ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมอาจขยายเพิ่มขึ้นมากกว่า 4 วัน 3 คืน และปรับให้มีการฝึกอบรมเป็น 2 ครั้ง หรือ 2 ช่วง เพื่อไม่ให้เนื้อหาในการฝึกอบรมบางช่วงอัดแน่นมากเกินไป และขยายเวลาในการดำเนินการตามแผนพัฒนาตนเองมากกว่า 2 เดือน เนื่องจาก กระบวนการพัฒนาเจตคติ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอาจต้องใช้เวลามาก สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา สาตร์พันธ์ (2546, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง ผลการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่าการทดสอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนงานวิจัยของ รานี วิสูตรธนาวิทย์ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษากระบวนการสร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะของนักเรียน: ศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โรงเรียนจะต้องกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการปรับพฤติกรรมของนักเรียนที่แน่นอน และประเมินผลความสำเร็จของการปรับพฤติกรรมจากปริมาณขยะที่จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่โรงเรียนกำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอย่างละเอียดในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ เพิ่มประสิทธิภาพการสอน และการประเมินผลด้วยการจัดสอนเป็นทีม โดยจัดทีมวิทยากรผู้สอนในแต่ละแผนการดำเนินกิจกรรม และให้ทีมผู้สอนหมุนเวียนกันเป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่มแต่ละกลุ่มของนักเรียนเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ คอยสังเกตเจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนในกลุ่มเพื่อการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และทีมวิทยากรควรเตรียม กิจกรรมนันทนาการเพื่อความสนุกสนานในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

1.2 จากผลการวิจัยของหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หากนำหลักสูตรไปใช้กับนักเรียนระดับอื่นควรปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเพื่อน ครอบครัว และชุมชน

1.3 หลักสูตรเสริมที่สร้างขึ้น พัฒนาจากข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน หากนำหลักสูตรเสริมนี้ไปใช้กับนักเรียนอื่น ๆ ควรจะมีการปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยนำหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่องแล้วให้ครูประจำชั้นประเมินผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียนทุกปีการศึกษา

2.2 ผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้ครู และนักเรียนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในปัจจุบัน โดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกรายวิชาที่สอน และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับกิจกรรมด้านวิชาการในทุกระดับชั้น

2.3 ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และทำตลอดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำรูปแบบ และวิธีการของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการวิจัย และพัฒนาหลักสูตรเสริมอื่นๆ หรือใช้กับการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในระดับอื่น หรือโรงเรียนประเภทอื่น

3.2 ควรมีการวิจัยการใช้หลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการสอนวิธีอื่น ๆ

3.3 ควรมีการทดสอบภาวะความคงอยู่ (Follow up) หลังการทดลอง เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยใช้เวลา 2 สัปดาห์ 1 เดือน และ 2 เดือน ตามลำดับ